

CAGANÒFILS

BUTLLETÍ DE L'ASSOCIACIÓ «AMICS DEL CAGANER»

SEGONA ÈPOCA. DL.: B-21.699/97 · BARCELONA · DESEMBRE 2005 · NÚM. 27

Carta oberta *a socis i sòcies*

El propassat dia 23 de novembre d'enguany l'Ajuntament de Barcelona m'ha donat motiu per a aquesta carta oberta. A alguns diaris es va publicar que un any més, no hi hauria caganer al pessebre que l'Ajuntament instal·la a la plaça de Sant Jaume. Els motius d'enguany ens van omplir d'indignació als membres de la Junta Directiva, i d'acord amb ells vaig enviar una carta al Director de La Vanguardia, on va ser publicada el dissabte 26 de novembre. Aquest és el text de la carta:

*Sr. Director,
A La Vanguardia del dia 23.11.2005, a la Secció VIVIR, hi ha un article signat per Elena Castells, referent al pessebre que anualment instal·la l'Ajuntament de Barcelona, a la plaça de Sant Jaume.*

Diu l'article que, si bé inicialment l'arquitecta responsable del projecte no va plantejar incloure la figura del caganer, més tard va decidir incorporar-la.

Segons l'article, els responsables de Parcs i Jardins no acceptaren posar el caganer atès que el seu "comportamiento no se aviene con las ordenanzas municipales que prohíben hacer las necesidades en la vía pública".

Si aquesta és realment la raó per a prohibir la figura del caganer en el pessebre municipal, amb el degut respecte, és opinió d'aquesta Associació que amb aquests criteris, per una banda es fa el ridícul més grotesc i per l'altra s'atempta contra una de les figures més emblemàtiques i tradicionals del pessebre català.

Ben cordialment,

*Joan Lliteras
ASSOCIACIÓ AMICS DEL CAGANER*

No hi afegiré més. Però us en volia informar, i també, que en quedés constància al nostre Caganòfil. Us desitjo un Bon Any 2006.

Joan Lliteras

Reflexions en brut

DES QUE VALENTÍ PUIG –jo a Valentí Puig me l'escolto sempre, fins i tot quan s'erra, sempre va proposar com a os de Cuvier (com a part que pot definir el tot, en aquest cas el tot era la cultura catalana) el caganer que lleigeixo amb devoció una petita publicació anomenada *El Caganòfil*. O Butlletí de l'Associació Amics del Caganer. Segons aquesta extraordinària publicació: "Els catalans han donat una categoria d'honorabilitat a un fet bàsic i universal mitjançant el caganer". A més, inclou articles erudits sobre l'origen de la figura ("la seva incerta i desconeguda història"), reportatges sobre el caganer a Amèrica i el Japó, debats ("Bin Laden caganer, ¿sí o no?") i homenatges a artesans del gremi. **Melcior Comes**

AVUI
DIMARTS, 15 DE NOVEMBRE DEL 2005

El pessebre de la plaça de Sant Jaume

■ El pessebre que cada any Parcs i Jardins de Barcelona, Institut Municipal, instal·la a la plaça de Sant Jaume té cada cop més ressò entre la ciutadania, cosa que honora la nostra institució; sovint l'acompanyen comentaris diversos, però enguany s'ha vist envoltat d'una polèmica artificial, falsa i estèril sobre l'absència de la figura del caganer, un fet que no té absolutament res a veure amb l'elaboració d'una ordenança sobre el civisme.

Com és sabut, des de fa anys, Parcs i Jardins conviuda una institució de la nostra ciutat per tal que dissenyi el pessebre. A tall d'exemple, els darrers tres anys hi han col·laborat l'Escola Tècnica Superior d'Ar-

quitectura de Barcelona, l'Escola Massana Centre d'Art i Disseny i l'Escola Superior de Disseny i d'Art Llotja i en cap cas el caganer era present en les seves propostes. Parcs i Jardins, i per tant l'Ajuntament, sempre ha estat molt respectuós amb els projectes presentats i amb la llibertat creativa dels seus autors, i en cap cas ha suggerit ni vetat la presència de cap figura. És possible que en futures edicions, sempre que el projecte presentat ho prevegi, el caganer formi part d'aquesta exposició nadalenca.

Jordi Campillo
Gerent de Parcs i Jardins

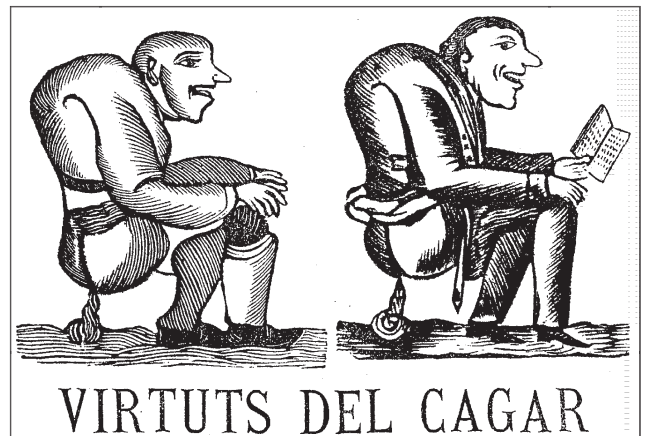
Els Selvaggio

Tocant l'absis de la Catedral hi ha el carrer Freneria. És un carrer curt i ombrívol. Al número 12 hi trobarem la llibreria Selvaggio. Un aparador ple d'objectes, sobretot de paper, l'empetiteixen. Aquests dies és presidit per un caganer de cartró de més d'un pam fet per Nona de Mataró. Sobretot en temps de Nadal el treu al carrer al costat de la porta sobre un tamboret, l'acompanyen alguna mostra de les publicacions escatològiques que podem comprar dins la botiga. La porta no massa gran també és oberta de tires de soldats, calendaris, cromos i altres impresos antics que impedeixen veure res de l'interior. A l'estiu el seu amo la deixa oberta per si algun passejant o turista entre atret per allò que s'insinua mirant a través d'ella.

Passant pel pas estret fet de prestatgeries i piles de llibres que va de la porta al fons hi trobem en Fernando Selvaggio. Es troba a prop d'una taula dins una llum discreta. L'olor d'un havà barrejada amb la dels llibres i papers en baixos tancats l'embrumen, fent el seu racó sagrat. Sempre el trobarem consumint havans o/a mig consumir en contínua successió. Una mirada de veure a venir parla més que la boca sota un «moustaix» blanquinós.

L'avi i el seu pare varen arribar a Barcelona el 1904. Veus aquell cartell de primers de segle? els anunciaven com ELS SELVAGGIO, «pintors traperos». Treballaven, en cirks, teatres, cafès i amb «bolos» per tot arreu. Feien jocs de mans, cantaven, explicaven històries de pallassos amb música sorgida dels artistes de la bohèmia.

El pare va continuar fent jocs de mans. Però tenia un petit magatzem que l'ajudava a tirar endavant. Comprava i venia de tot i sobretot arreglava joguines. Feia i restaurava autòmats. Sí, aquells equilibristes i autòmats de la sala Mozart. Així com alguns d'aquells que va anar

a parar al Tibidabo. Aquí tinc més fotografies del magatzem. Estan plenes de gerros, llibres, escultures de petit format, màscares, titelles, capses..., Fernando Selvaggio d'uns trenta anys, treu el cap darrere unes prestatgeries d'un espai més petit que la llibreria on ens trobem, m'adono però que la llibreria és la prolongació del magatzem del pare.

Ell va fer a finals dels quaranta un pessebre només poblat de caganers. En un espai d'uns 1,30x1,30x1,30 m. A través d'una finestreta es veia un paisatge de camps i muntanyes plens de caganers. Penso que suposava el petit i efímer triomf de la natura irònica sobre la grisor reductiva del moment. Fa un any va ensenyar-me una fotografia d'un projecte que volia fer de tornar a ensenyar els caganers que té. Volia mostrar-los en una escala que cabés a l'aparador. Però davant la dificultat de treure l'embalum que ocupa l'aparador i on encabir-ho no ho va fer realitat. Ara que ha estat tot un repte li demano de realitzar-ho per fer evident i clar aquest petit o gran misteri que han esdevingut els caganers dels Selvaggio.

Fernando Selvaggio a la seva botiga.

Un jove demana per l'Esquella de la Torratxa i el Cucut, després mira per totes les prestatgeries, en Selvaggio l'informa, l'altre li diu que ja tornarà. Aquest llibre d'en Pitarra els trobava al llibreter Boix del mercat de Sant Antoni. Jo els he reimprès. També ho he fet amb aquest de Las Virtudes del Cagar que diu que és fet a Reus per Joan Grau i allò De Los Perfumes de Barcelona d'en Quevedo. Se'n venen a gent diversa, per la broma, per tenir al lavabo, com a present, per algun estudiós de la literatura escatològica o per jovent que li han parlat de les Pitarrades o gatades.

Surto al carrer. S'ha fet fosc, queda tot ombrívol i trist. Una bastida del Palau de l'Arxiu de la Corona d'Aragó tapa mig carrer on no s'hi veu ningú.

Jordi Sarrate

Els caganers

antics

És habitual entre els qui tenim la dèria del col·leccionisme i en aquest cas concret del col·leccionisme de caganers, cercar les apreciades peces per a les nostres col·leccions, a més de a les parades de les diverses fires nadalenques, a les botigues de ceràmica, artesanía o souvenirs, o als propis tallers dels artesans durant la resta de l'any, a les botigues d'antiquaris o brocanters.

En aquests casos si no tenim la sort de què al sol·licitar allò que busquem, l'antiquari ens miri amb complicitat i obri un departament d'una vella calaixera i ens tregui d'una capsca de sabates plena de figures embolicades amb paper de diari un preciós caganer, el més freqüent és que ens digui que fa pocs dies va passar un col·leccionista i es va emportar una magnífica peça d'un caganer antic.

Després d'un reneq mental, immediatament pensem en tal o qual amic o conegut que se'ns ha avançat i ha aconseguit un caganer, segurament una peça excepcional, del que a diferència dels que podem adquirir en un taller artesà o en una parada de fira, no tornarem mai més a tenir l'ocasió de posseir-la.

La moda, possiblement exagerada, de què cada any surtin de les mans i els forns dels artesans una quantitat desmesurada de caganers diferents, és molt moderna, aproximadament de fa quinze a vint anys enrere. Abans d'aquestes dates cada Nadal apareixien uns pocs, poquíssims caganers diferents i mai d'extravagants, que els col·leccionistes buscaven amb fruïció. Avui no donem a l'abast per adquirir totes les novetats caganòfiles que surten al mercat i les nostres butxaques no poden resistir la compra de la seva totalitat.

Aquesta autèntica cascada de nous caganers era absolutament impensable quan vaig començar la meua col·lecció, ara fa trenta un anys.

Moltes han estat les causes de què els caganers antics escassegin a les botigues del ram de les antiguitats, i entre elles hi són el rebuig que temps enrere va tenir la nostra estimada figureta per part d'un sector de la societat urbana, que feia que fossin poques i el repudi i l'oblit que van fer les associacions de pessebristes, així com la poca consistència de la pròpia matèria de la que estan fetes i el que la canalla jugués amb elles, amb un risc segur de mutilació, per tot això la història ha resultat cruel amb la seva conservació i és difícil trobar-los a aquests establiments.

No podem oblidar, per altra banda, que la popularitat del caganer i la seva conversió en figura habitual als pessebres urbans, és relativament recent, pel que trobar una peça veritablement antiga és, per no dir impossible, certament difícil. La troballa d'una figura de

caganer a una botiga antiquària o de brocanter ens produeix una il·lusió, una alegria i uns batecs del nostre cor, similar al que pot sentir un arqueòleg que descobreix una tomba egípcia o un boletaire que després d'una desastrosa jornada de recerca infructuosa quan ja va de retirada darrere un vell arbre descobreix una manta de deliciosos bolets.

Per tot això, quan ens topem amb l'inesperat descobriment d'una d'aquestes codiciades peces, perdem l'oremus, no reparem en el seu elevat cost i ens anem cap a casa més contents que un gínjol, amb el tresor recent adquirit a la butxaca i amb l'ansia d'arribar el més aviat possible per col·locar-ho a la vitrina o a la prestatgeria, amb la resta de la col·lecció i segons la importància de la troballa en un lloc destacat i preeminent.

Després la contemplarem orgullosos, tot pensant que aquesta vegada ens hem avançat als altres col·leccionistes que se sortiran de polleguera quan, a partir del següent dia, passin per la botiga d'antiguitats i els hi diguin que fa poc va passar un col·leccionista i es va emportar una magnífica peça d'un caganer antic.

Xabier Añoveros Trías de Bes

Exposicions

de Nadal

Tarragona

Del 17 de desembre al 6 de gener

Horaris habituals

Al local de l'Associació Pessebrista de Tarragona, carrer Girona

Ho organitza: Associació d'Amics del Caganer

Les Cabanyes

Mostra de caganers i figures de pessebre

Del 18 de desembre a l'1 de gener

Inauguració dia 18 a 2/4 d'1 del migdia.

Horari: Feiners de 7 de la tarda a 9 del vespre

Festius de 12 a 2 del migdia

i de 7 de la tarda a 9 del vespre

Al Centre Cívic de Les Cabanyes

Ho organitza: Associació d'Amics del Caganer

Memòria d'activitats

de l'associació del 2004

Com que es tracta d'una Associació viva les activitats desenvolupades han estat múltiples i diverses.

L'Assemblea General es va celebrar el dia 7 de juliol al vespre a la societat gastronòmica EUSKALZALE-AC, van assistir-hi vint-i-nou socis, es van aprovar els comptes, així com l'acta i la Memòria del any anterior i es va repartir als assistents un caganer de l'artesà mataroní Llovet, com a record i per engrandir les respectives col·leccions.

La tradicional exposició de caganers de Nadal es va celebrar a Sitges, al Palau del Rei Moro. Van exposar les seves figures vuit socis, es van reunir prop de cinc-cents caganers de tot tipus i mides que van ser molt visitats pels habitants i els visitants de Sitges.

El sopar anyal de Nadal es va celebrar com els darrers anys al Col·legi de Metges de Barcelona el dia 16 de desembre. Van assistir-hi quaranta-dues persones i com

cada any es va lliurar el guardó de Caganer de l'Any, que va correspondre al Pallasso Tortell Poltrona. El va presentar en Joan Romani i el guardonat va agrair-ho amb paraules sentides i donant-nos un nas vermell de goma de pallasso a cada assistent.

Van sortir dos nous números de El Caganòfil, el 24 i el 25, a les acostumades dates de juny i desembre amb articles d'en Jordi Sarrate, Joan Rosell, Joan Lliteras, Miquel Alsina i Xabier Añoveros, així com un gran nombre de fotografies.

La Junta Directiva es va reunir en set ocasions en les que es van tractar els habituals temes i es van preparar les diverses activitats que van tenir lloc al llarg de l'any.

El nombre d'afiliats al 31 de desembre de 2004 era de setanta membres.

Xabier Añoveros Trías de Bes

Recorden

c/e: informacio@amicsdelcaganer.org

racó de curiositats

Curiosament teníem la creença que caganers i petaners estaven presents a moltes mènsules, capitells o claus de volta de les diferents esglésies de l'estat espanyol o francès, però no podíem imaginar que a la conservadora Suïssa també hi havia arribat aquest costum, diem-ne llicència secreta del seu autor. Concretament al poble d'Orbe (Cantó de Vaud) trobem a l'església de Notre Dame, un petaner situat en una de les claus de volta, d'estil gòtic flamíger, i segons diuen, l'únic de l'arquitectura suïssa.

El seu autor fou Antonie Lagniaz, i aquesta obra s'acabà el 1525. Els francesos l'anomenen «pet en gueule», per a nosaltres és un petaner, gens amagat doncs, alçant la vista el podem veure sobre els nostres caps. Gràcies Antoine per deixar-nos una figura tan simpàtica i al mateix temps, com el nostre caganer, criticada per la seva ubicació.

Joan Rosell

Caganer de cartró-pedra.
Fet per Josep Manel Ferrer «Papi»,
de Torelló.

20 cm d'alçada
Col·lecció de l'autor